

G. AVKSENTYEVA
Odesa

**THE ORIGINALITY OF POETICS OF THE NOVEL «HETMAN'S TREASURE»
BY YU. MUSHKETYK**

The features of poetics of the novel «Hetman's treasure» by Yu. Mushketyk are analyzed in the article. The genre specific of work is investigated. The attention is focused on the following terms of poetics as psychology, filosofizm, contrast and symbolic images. The place of the landscape in the composition of the novel is learnt.

Key words: poetics, psychology, genre, contrast, landscape.

Г. А. АВКСЕНТЬЕВА
г. Одесса

СВОЕОБРАЗИЕ ПОЭТИКИ РОМАНА Ю. МУШКЕТИКА «ГЕТМАНСКОЕ СОКРОВИЩЕ»

В статье осуществлен анализ особенности поэтики романа Ю. Мушкетика «Гетманское сокровище». Исследована жанровая специфика произведения. Внимание сосредоточено на таких чертах поэтики, как психологизм, философизм, контраст и образы-символы. Выяснено место пейзажа в композиции анализируемого произведения.

Ключевые слова: поэтика, психологизм, жанр, контраст, пейзаж.

Стаття надійшла до редколегії 23.03.2015 р.

УДК 821.161.2–31.09

Т. В. БИКОВА

м. Київ

nanan@meta.ua

ХУДОЖНІЙ ВИЯВ «ВНУТРІШНЬОЇ ДРАМИ» ГУЦУЛЬЩИНИ У ТВОРАХ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті на матеріалі малої прози Марка Черемшини та І. Франка про життя і побут гуцулів досліджується особливий художній світ Гуцульщини початку ХХ століття, позначений стражданнями і драматичною рефлексією, доводиться думка, що використовуючи принцип «заглядання у душу персонажа», письменники прагнуть відшукати зовнішні чинники соціальної, моральної, особистісної й національної деградації героя.

Ключові слова: Гуцульщина, художній текст, внутрішня драма, знімання масок, поетика.

На початку ХХ століття у світовій літературі склалася помітна тенденція зображення Гуцульщини як чарівного гірського краю з екзотичним життям і побутом. Романтична міфологізація Гуцульщини в літературі на межі ХІХ–ХХ століть була спричинена великою кількістю науково-етнографічних і краєзнавчих праць іноземних дослідників А. Бельовського, М. Дові, О. Кольберга, Ф. Кайндля, Ю. Коженювського, К. Францоza, Г. Цбіндена. Починаючи з перших розвідок Б. Гакета, К. Мілевського, В. Поля чимало письменників зацікавилися цим краєм, який уразив їх своєю відмінністю від звичайного світського, міського життя. Гуцульщина зацікавила багатьох дослідників, передусім, матеріальним світом. Для мешканця «старої» Європи світ Карпат зача-

ронував своєю незвичайністю, таємничістю, сформованою в результаті стереотипного уявлення про життя горян. Однак їх внутрішній світ, особливості характеру, взаємодія з довкіллям залишалися поза увагою, адже таку Гуцульщину, позбавлену романтичного замилювання, могли показати у творах лише ті митці, які безпосередньо внутрішньо були пов'язані з цим гірським краєм. Така неекзотична Гуцульщина, яка «зосереджує увагу на стражданні гуцула, на його внутрішній драмі, а також на бунті, що постульований його натурою та конфліктом з новітнім світом, що загрожує цілій гуцульській культурі занепадом та вирожденням» [2, 9], постає у більшості творів українських письменників першої третини ХХ століття. Отже, дискурс Гуцульщини початку

XX століття презентує два погляди на гуцульське життя, які є взаємодоповнювальні, адже створюють разом об'єктивну картину відображення «поєднання непоєднуваного» в гуцульській душі і дають повноцінне уявлення про взаємодію внутрішнього світу гуцула з потребами того часу, особливості цивілізаційного впливу на матеріальну культуру Гуцульського краю.

Своєрідними художніми варіаціями «знімання масок» з екзотичної Гуцульщини першої третини XX століття стають прозові твори Лесі Верховинки, М. Козоріса, К. Малицької, М. Матіїва-Мельника, В. Стефаніка, І. Синюка, І. Франка, Д. Харов'юка, Г. Хоткевича, Марка Черемшини та ін. У силу особливостей стилю кожного письменника, Гуцульщина як текст презентована в їх творах про життя і побут гуцулів особливим художнім світом, позначеним стражданнями і драматичною рефлексією. Своєрідний спосіб «знімання» масок запропонований у прозі Марка Черемшини. Його творчість у контексті вивчення гуцульської проблематики розглядали І. Денисюк, О. Гнідан, Н. Гуйванюк, В. Засенко, В. Лесин, Б. Мельничук, Р. Піхманець, С. Хороб та ін., однак окремим предметом наукового вивчення варіативні складові «знімання масок» з екзотичного буття краю не ставали. Тому наше наукове зацікавлення є виправданим і актуальним, адже саме завдяки творам Марка Черемшини маємо художнє відображення життя Гуцульщини в усіх його вищезазначених аспектах.

Зображаючи край у трьох часових проекціях – Гуцульщина перших років XX століття (збірка «Карби»), часів Першої світової війни (збірка «Село вигибає», цикл «Парасочка»), повоєнна Гуцульщина (збірка «Верховина»), Марко Черемшина прагне донести до читача свій погляд на сучасну йому Гуцульщину. Починаючи з першої збірки «Карби», автор «заглядає у душу» гуцулові, а акцентуванням соціальної й моральної деградації прагне відшукати зовнішні чинники такого ставлення до життя самого персонажа. Крізь призму гіркої іронії в новелах «Святий Николай у гарті», «Основини» відчувається «гуцульський» погляд селянина на причину власного зубожіння.

Герой новели «Святий Николай у гарті», щоб урятувати залишки свого майна, вимуше-

но вдається до своєрідної «гри у схованки», в якій беруть участь усі члени родини. Відповідно до умов гри перший етап, «заховування», відбувається достатньо швидко, діалогічна мова тексту сприяє зростанню темпу оповіді, тому авторські коментарі стосуються тільки моменту появи езекутора в хаті Курила Сівчука. У сцені пошуку майна езекутором гуцули зображені морально сильними і здатними навіть за такої ситуації сприймати події крізь призму іронії (відчувається вищість гуцульського сприйняття світу за виставкову брутальність езекутора, який презентує тодішню владу). Емоційна тональність новели, сповнена гуцульського іронічного погляду, набуває апогею в момент знаходження езекутором «цінного» артефакту – старого образу святого Миколи. У сцені його віднайдення знов у своєрідному «виграші» залишається постать гуцула, який, незважаючи на велику втрату (адже образ езекутор забирає), здатний бути гречним і уважним до збирача майна. Однак, попри високі моральні якості, гуцул безправний, оскільки не має чим віддати гроші, а отже, може втратити й останнє – свою хату. Образ гуцульської хати має символічне значення в новелі: для гуцула це символ внутрішньої гармонії, спосіб єднання з Усесвітом, це особистий світ, цінніший за віру й її атрибутику. Тому й важко Сівчукам, коли вони втрачають ікону, однак це не є для них свідченням утрати віри, адже можна «вклякнути... й скласти ручки» до того самого місця, де стояв образ, а втратити хату з її ментальною енергетикою – найстрашніше лихо для гуцульської родини. Нехай і Святий Николай залишається «у гарті», як іронічно-правдиво пояснили своїм дітям ситуацію з забиранням ікони святого Сівчуки, однак, і перебуваючи там, він залишається їх охоронцем, який вартує їх тимчасову родинну гармонію, адже загрози, що «хата піде на ліцитацію», родина не оминула.

Саме соціальних чинників треба шукати у причинах моральної деградації гуцульського села, виведеного на сторінках новел Марка Черемшини «Більмо», «Зведениця», «Злодія зловили». Змушений віддати багатому і розпусному панові в найми свою доньку-каліку Анничку гуцул Тимофій. Незважаючи на чутки про панських зведениць, батьки дівчини щиро радіють, адже можуть хоча б тимчасово

«прилаштувати» своє старшу доньку, а велика гуцульська родина не матиме ще одного рота. Сцена купівлі молодої дівчини за «футраш і убрание» сповнена подвійного символічного змісту. З одного боку, стає зрозуміло істинні почуття гуцулів, які вбачають у власній дитині елемент заробку для родини. Нехай тимчасово, але вона може принести матеріальну користь. Через фізичний ефект – більмо на оці їй ніхто не візьме за дружину, а отже, єдиний спосіб «прилаштувати» її – це відправити у служниці до пана. Про моральні межі такого вчинку в тодішньому середовищі гуцулів не йдеться: родина радіє такій нагоді, включаючи й менших дітей. Матеріальна вигода бере угору над «здоровим глуздом» у сприйнятті самого моменту. Однак, з іншого боку, не можна стверджувати, що батьки зневажливо ставляться до доньки – вони її люблять понад усе. Таке ставлення до доньки-каліки відчувається в розмові її батька з кумом, у настановах матері, як треба себе поводити у пана, та й в останній сцені прощання з донькою, поряд із проявом родинної радості, відчувається її турбота і переживання. Подвійне ставлення до «вчинку» гуцула Тимофія висловлює й «село». Через діалогічне мовлення передає автор гуцульське розуміння причин такого аморального (з загальнолюдської позиції) вчинку. Крізь іронічні зауваження і насміхання бадіків зображено дійсно тяжке тодішнє становище сільської родини. Гуцули іронізують і водночас в унісон радіють і співчують родині Тимофія: «Таже вона там у гараздах буде, та й ше одєжину даст; коби лишень не заздрів більма, бо відрідіт – та й пропало» [4, 120]. Такий складний взаємозв'язок різних за тональністю виявів внутрішніх емоцій передає неоднозначність у ставленні як гуцулів, так і самого письменника до «вчинку» Тимофія, який можна було б оминути, якби героєві не треба було «Манашковому лифу заплатити», тобто в цьому разі лише соціальний аспект впливає на саме таку оцінку «села» вчинку головного героя.

Про те, що оцінка «села» буде значно жорсткіша, ніж на це заслуговує його мешканка, зазначається в новелі «Зведениця». Крізь потік свідомості зведеної паном дівчини, яка вертається до рідного села з маленьким сином на руках, осмислюється сутність мораль-

ної трагедії героїні. Традиційна історія покритки набуває нового символічного змісту за рахунок уведення в текст трьох оцінювальних суджень «учинку» дівчини. У власних виправданнях вона шукає порятунку, адже розуміє, що мешканці села відповідно до традиційно усталеного негативного сприйняття покритки та її «копила, байстрюка» виявлять моральну жорстокість. Відтворенням у своїй уяві сцен каяття перед селом, парубками і дівчатами та батьками, героїня прагне «відтягнути» неминучість настання цих подій, вона «гей підвалена птаха, боїться». Через зорові і слухові образи письменник передає часову пролонгованість, відтягує момент настання події. Тому й кування зозулі, як пісня-проголошення тяжкої нещасливої долі героїні, звучить тричі, насамкінець посилюється плачем дитини. Зорові образи суттєво доповнюють картину відображення внутрішнього світу героїні, для якої щастя в майбутньому немає: «Трава горить, куди ступає. Дубина валиться, земля її стрясає. Сонце паде... Вітер шумить» [4, 92]. Тому, проживаючи в уяві весь біль, якого зазнає в рідному селі, героїня вважає за єдиний порятунок «глибокого плеса шукати».

На типовість такої ситуації й можливий із неї вихід указує манера подання внутрішньої сповіді героїні, відсутність опису самої події та імені героїні. Для письменника такі деталі не є важливими, адже в новелі відображено не авторську оцінку подій, а типове ставлення суспільства до «пропащої» сили. Таке ставлення до героїні прогнозоване, адже, будучи складовою соціуму, вона водночас стала й «чужою» для нього, порушила його моральний спокій. Із цієї точки зору, думки героїні про самогубство виправдані власним урятуванням від ганьби, а також порятунком моральної гармонії «села» від ситуації, коли його члени мають висловити свою «загальну» думку щодо «відступництва» його члена. Тобто в даному разі смерть є виграшною для всіх і є єдиним виходом із ситуації, що склалася в житті героїні.

Крізь соціальну проблематику подається оцінка моральної деградації гуцульського суспільства і в новелі «Злодія зловили». Ситуація, в яку потрапив головний герой твору – сирота Юра Приймаків (його ввіймали на «гарячому», коли він пив молоко з-під чужої

корови), вражає концентрацією жорстокості щодо сироти з боку не чужих за національною ознакою, соціальною градацією людей, а таких же селян-гуцулів. За матеріальним збагаченням, зміною соціального статусу поступово втрачаються людські якості, забуваються певні моральні принципи, закладені самою природою. Гуцул під тиском капіталістичних відносин, цивілізаційного поступу починає морально деградувати – задоволення щоденних потреб стає найголовнішим його ціннісним життєвим орієнтиром. Тому Марко Черемшина зображає як паралель до ставлення до хлопчика-сироти гуцулів, які жодного разу не запитали, «чи їв він, чи спав, чи має сорочечку. Ніхто ані раз!» [4, 71], по-материнськи щире і тепле ставлення до нього тварини, в якій малий Юра побачив людину, матір («То перший раз по нениній смерті зазнає він таких солодоців, такого тепла» [4, 71]). Заглиблюючись у природу людських відносин, письменник розкриває перед очима читача гуцульський світ «навиворіт», де позитивні якості національного характеру гуцула нівелюються за незначний проміжок часу в силу соціальних причин. Гуцульське «село» стає своєрідним езекутором для маленького Юри, його мешканці постають як бездушна маса, яка «працює» в такт цивілізаційній нищості того часу. Письменник прагне «зняти маску» з ідилічного замилювання гуцульською внутрішньою красою, зображаючи гуцульську жорстокість (чого варті деталізовані описи покарання Юри, в якому беруть участь майже всі мешканці села). Не задовольнившись фізичним покаранням голодного Юри, «село» вирішує покарати його морально – як найстрашнішого злодія привселюдно остригти.

Показ такого «села» на Гуцульщині був новим явищем в українській літературі перших десятиріч XX століття. Таким чином, викинутий за межі тодішнього гуцульського суспільства, Юра стає йому «чужим», нецікавим, привабливим лише своєю «страшною» історією, тому його доля, як варіант, може бути подібною до долі дівчини зі «Зведениці».

Художнє зображення цілковитої індивідуальності гуцулів до долі члена їх суспільства знаходимо в багатьох творах Марка Черемшини першого періоду творчості. «Гуцульський» текст за сприяння творів письменника попов-

нився характеристикою «непривабливих» рис характеру тодішнього «екзотичного» гуцула. Доказом такого твердження є характеристика поведінки гуцулів у новелах «Раз мати родила», «Злодія зловили», «Бабин хід», «Горнець», «Дід». Поведінка «села» в тексті описана тут із непривабливого боку. Не тільки в силу соціальних причин головні герої згаданих творів стають «чужими» і непотрібними для «села». Цивілізаційний поступ, соціальні зміни, особливості суспільного становища тощо стають сприятливим підґрунтям для розвитку «непривабливих» рис характеру в гуцульському середовищі. Письменник показує, що байдужість, наприклад, гуцулів до їх старих батьків не обмежується межами однієї родини – це хвороба, яка непомітно «закрадається» у внутрішню сутність кожного гуцула.

Через опис трагедії життя старого діда Чюрея («Дід») і безіменної баби («Бабин хід») розкривається не тільки жорстоке ставлення дітей до батьків. Проклін діда спрямований, насамперед, на все «село», адже саме умови життя в ньому спричинили появу такої ситуації: «Аби-сте на своїх дітех такого діждали» [4, 26], «най люди це місце обминают» [4, 26]. Зображаючи героя в афективному стані, здатного лише прокльонами і самогубством привернути до себе увагу, особливого значення письменник надає внутрішньому мовленню персонажа, яке стає основним засобом психологізму в новелі. Лише на інтуїтивному рівні, у напівсвідомому емоційному стані спроможний досягнути чинники жорстокості своїх дітей старий Чюрей: «Оце село хоть най озером стане! Єк село споганилося, то най пропаде!» [4, 26]. Саме через вищеперераховані зміни в самому «селі» змушені деградувати морально його «діти», не усвідомлюючи і не оцінюючи їх причин.

У «гуцульському» тексті проблемі трагедії села, його морального занепаду присвятили твори й інші письменники. Спільні мотиви внутрішнього протистояння світу окремого гуцула і тодішнього суспільства крізь призму міфопоетики показані в оповіданні «Як Юра Шикманюк брів через Черемош» І. Франка. Досліджуючи соціальну складову оповідання, можна помітити типовість ситуації, в яку потрапив головний герой. Фактично показ моральної деградації членів гуцульської родини

посилений зображенням і соціального фактору впливу на неї. Старий Юра Шикманюк опиняється в тій ситуації, що й герой новели Марка Черемшини «Дід». «Біда в дуди заграла» для старого гуцула Юри, коли померла його дружина, а він, шукаючи порятунку від самотності, відписує частину свого ґрунту синові і переїздить жити до нього. Через несправедливі утиски «завзятої» невістки «фудульного роду», на знак протесту, Юра вирішує повернути правовий статус свого ґрунту, однак потрапляє в гірші тенета: стає черговою жертвою єврея Мошка Галапаса.

Саме в силу індиферентності гуцульського «села» до його особистої трагедії Юра Шикманюк відчуває себе таким же «чужим» йому, як і більшість героїв Марка Черемшини. Однак герой І. Франка через певні моральні переконання не зупиняється в фіксації свого становища як «чужого» щодо суспільства. Маємо внутрішню еволюцію персонажа, який стає значно вищим за означене поняття. Адже йому, насамперед, удається пережити психологічний комплекс «чужого» для суспільства шляхом віднайдення сенсу свого внутрішнього буття.

Цікаво, що для усвідомлення власної сутності існування у світі герой спочатку потребує пошуку такого самого «іншого» члена суспільства, щоб у певній спільності з іншим «чужим» довести свою потрібність світові. Правда, Юра Шикманюк черговий раз робить помилку у виборі – єврей Мошко свою «інакшість» використовує лише для збагачення. Спуюючи поступово Юру, уходячи до нього в довіру, він забирає всі гуцульські статки, землю і майно, а коли Юра подає на Мошка до суду, єврей виграє справу шляхом підкупу і використання фальшивих документів.

Самотність Юри, відчуженість від суспільства, посилені «зрадою» Мошка, стають сприятливим ґрунтом для появи думок про вбивство найближчого кривдника. Зображуючи внутрішнє переродження світогляду старого гуцула крізь взаємодію екзистенцій життя і смерті, уведенням у площину тексту елементів модерністської поетики письменник прагне спрямувати проблему співвідношення внутрішнього світу людини з мораллю тогочасного суспільства на вищий духовний рівень, у філософську площину розуміння понять

«добра» і «зла». Символічне значення води як очищення, а також переділу життя навпід окреслюється у творі завдяки зоровим образам. Черемош – головна річка Гуцульщини набуває під пером Франка своєрідного значення символу «очищення» внутрішньої сутності персонажа, коли в ній він втрачає знаряддя смерті, вбивства (сокиру), а знаходить символічне вираження життя – голіруч ловить найціннішу рибу головатицю, яка стає «дошкою рятунку», не тільки для гуцула Юри, а, насамперед, для його кривдника – єврея Мошка, свідомість якого також змінюється через страх смерті, і він повертає гуцулові те, що несправедливо забрав. Завершуючи оповідання в «немодерністичному» дусі, автор «підкреслює оптимістичну віру в перемогу добра, яка властива швидше просвітницькому чи романтичному світовідчуттю» [1, 171].

Отже, маємо поєднання на рівні сюжетної структури ознак різних художніх систем, що вирізняють творчий метод Івана Франка серед когорти письменства. «Гуцульський» текст в окресленні вищезазначеної проблематики отримує авторське вираження, деінколи сповнене глибшого філософського змісту, ніж відображення ставлення гуцульського «села» до простої людини: «Господь ріжними дорогами тягне людей до добра. Одних страхом, других жадобою зиску, інших особистою амбіцією, ще інших подразненим самолюб'ям; лише невеличка часть робить добро з чистої, високої любові до добра. Божа річ цінити, яке добро вартніше...» [3, 311]. Змальовуючи своїх героїв у стані духовної кризи, письменники тяжіли до модернізації власного стилю, викликані потребами тогочасного суспільства, по-різному споглядаючи типові соціальні і моральні проблеми Гуцульщини в українського суспільства, прагнули об'єктивно, використовуючи різні художні засоби, висвітлити і проаналізувати найменші зміни у стосунках тогочасної людини і суспільства, як позитивні, так і негативні.

Отже, «гуцульський текст» в українській літературі початку XX століття презентує декілька варіацій «знімання масок» з екзотичного буття Гуцульщини, які чітко визначають основні аспекти зображення життя гуцулів: особистісний (родинний), соціальний і національний. Саме в українській прозі початку

XX століття завдяки їх характеристиці постає справжнє, без надмірно екзотичних прикрас, життя простого гуцула. Гори як символ непоборності й оберіг цього краю не змогли сховати його мешканців від впливу урбаністичної цивілізації: спочатку капіталізація суспільства, надалі Перша світова війна змінили й цей неприступний край, внесли свої негативні корективи в його існування.

Серед перспективних моментів наступних наукових пошуків у розкритті вищезазначеного питання, зважаючи на тяжіння в сучасному літературознавстві до ліквідації «білих плям», варто дослідити ці варіативні складові розкриття «внутрішньої драми» Гуцульщини на основі творів менш відомих західноукраїнських письменників: Лесі Верховинки, І. Синюка, К. Малицької, Д. Харов'юка та ін., – призабутих або знищених радянською ідеологією. Включенням у художню площину дослідження текстів маловідомих на сьогодні письменників-гуцулів дасть можливість усебіч-

но показати «ізсередини» життя Гуцульщини першої третини XX століття. Для вивчення «гуцульського» тексту художні твори малознаних письменників цікаві своєю інтерпретацією внутрішнього світу тогочасного гуцула, яка суттєво доповнює дискурс Гуцульщини Марка Черемшини й Івана Франка новим індивідуальним баченням загальновідомого погляду на цей край.

Список використаних джерел

1. Безхутрий Ю. Мала проза Івана Франка у контексті художньої парадигми перехідної культурної епохи: модель світу і модель людини / Юрій Безхутрий // Українське літературознавство. — 2008. — Вип. 70. — С. 168—176.
2. Поліщук Я. Гуцульщина екзотична й Гуцульщина без екзотики : (Василь Стефаник на тлі культурного дискурсу Карпат) / Я. Поліщук // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. — Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. — С. 9—14.
3. Франко І. Вибрані твори : в 3 т. / І. Франко ; упор., ред. З. Гузар. — Дрогобич : Коло, 2005. — Т. 2. Проза, драматургія. — 712 с.
4. Черемшина М. Повне видання творів / Марко Черемшина ; за ред. Є. Ю. Пеленського. — Львів : Измагд, 1937. — Т. 1. Твори. — 206 с.

Т. БИКОВА
Київ

ARTISTIC MANIFESTATION OF «INNER DRAMA» OF HUTSULSHCHYNA IN THE WORKS OF WESTERN UKRAINIAN WRITERS OF THE LATE XIX – EARLY XX CENTURY

The article by literary analysis short fiction Marko Cheremshyna and I. Franko of life hutsuls studied special art world hutsul early XX century, marked by suffering and dramatic reflection, have thought that using the principle of «looking into the soul of the character», the writer seeks to find external factors of social, moral, personal and national hero degradation.

Key words: Hutsulshchyna, artistic text, the internal drama, removing masks, poetics.

Т. В. БИКОВА
г. Киев

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ПРОЯВЛЕНИЕ «ВНУТРЕННЕЙ ДРАМЫ» ГУЦУЛЬЩИНЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЗАПАДНОУКРАИНСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ КОНЦА XIX – НАЧАЛА XX ВЕКА

В статье на материале малой прозы Марка Черемшины и И. Франко о жизни и быте гуцулов исследуется особый художественный мир Гуцульщины начала XX века, обозначенный страданиями и драматической рефлексией, доказывається, что, используя принцип «заглядывания в душу персонажа», писатели стремятся отыскать внешние факторы социальной, нравственной, личной и национальной драмы героя.

Ключевые слова: Гуцульщина, художественный текст, внутренняя драма, снятие масок, поэтика.

Стаття надійшла до редакційної колегії 22.03.2015 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

НАУКОВИЙ ВІСНИК

МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
(літературознавство)

№ 1 (15)
квітень 2015 р.

Внесено до Переліку фахових видань України
галузі «Філологічні науки (літературознавство)»
(наказ Міністерства освіти і науки України № 1528 від 29.12.2014 р.)

Миколаїв
МНУ імені В. О. Сухомлинського
2015

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 12 від 30.04.2015 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Ковпик С. І.** доктор філологічних наук, професор (ДВНЗ «Криворізький національний університет» Криворізький педагогічний інститут).
Михида С. П. доктор філологічних наук, доцент (Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Будак В. Д.** доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; голова редакційної комісії;
Філатова О. С. доктор філологічних наук, професор; головний редактор;
Підпригора С. В. кандидат філологічних наук, доцент; відповідальний секретар.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

- Майстренко М. І.** доктор філологічних наук, професор (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського);
Коч Н. В. доктор філологічних наук, доцент; (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського);
Бондарева О. Є. доктор філологічних наук, професор (Київський університет імені Бориса Грінченка);
Мусій В. Б. доктор філологічних наук, професор (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова);
Погребна В. Л. доктор філологічних наук, професор (Запорізький національний технічний університет);
Семенюк Г. Ф. доктор філологічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка);
Ткачук М. П. доктор філологічних наук, професор (Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка);
Брузгене Р. А. доктор гуманітарних наук, доцент (Університет імені Миколаса Ромериса, Вільнюс, Литва);
Барталіш Ю. кандидат філологічних наук (Університет імені Бабеша-Бояї, Клуж-Напока, Румунія);
Гурдуз А. І. кандидат філологічних наук, доцент (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського);
Старовойт Л. В. кандидат філологічних наук, доцент (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського).

Н 34 **Науковий вісник** Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство) : збірник наукових праць / за ред. О. С. Філатової. — № 1 (15). — квітень 2015. — Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. — 292 с.

У збірнику наукових праць вміщено статті з актуальних проблем теорії та історії літератури, компаративістики, сучасного літературного процесу. Розглядаються питання поетики літературного твору, нарративних стратегій, літературної герменевтики, жанрових систем тощо. Порушені літературознавчі проблеми ґрунтуються на широкому матеріалі української, російської, англійської, французької, американської, єврейської літератур.

У розділі «Рецензії» пропонуються відгуки про результати наукових досліджень українських літературознавців. Розділ «Архіви. Публікації» знайомить із архівними матеріалами І. Чендея, В. Перетца.

Видання адресоване науковцям, аспірантам, студентам-філологам.

ЗМІСТ

АВКСЕНТЬЄВА Г. А.	Своєрідність поетики роману Ю. Мушкетика «Гетьманський скарб» 9
БИКОВА Т. В.	Художній вияв «внутрішньої драми» Гуцульщини у творах західноукраїнських письменників кінця XIX – початку XX століття..... 13
БІЛИЧЕНКО О. Л.	Місце «Спогадів» Надії Суровцової в українській жіночій мемуаристиці..... 19
БОНДАР Л. О.	«Шруба» Ярослава Верещака: шевченківський дискурс у контексті сучасного наративу..... 23
ВІРЧЕНКО Т. І.	Історичне та критичне осмислення сучасної української літератури: досвід доктора Франка 28
ГАРБАР І. О.	Сугестивна функція повтору у вступній промові адвоката (на матеріалі американського юридичного трилеру Джона Гришема 'Susamog Row') 32
ГОЛУБІШКО І. Ю.	Аналіз літературного твору в контексті міжвидових зв'язків 38
ГОРБОЛІС Л. М.	Художнє відображення моделі «українець-тоталітарна система» в оповіданні Є. Кононенко «Зустріч у Сан-Франциско»..... 41
ГОРБОНОС О. В.	Літературна казка у творчому доробку О. Бодяньського: передісторія виникнення 48
ГУРДУЗ А. І., КЕДИК В. В.	Логіка кольору в романах Дари Корній «Гонимарник» і Марії Ряполової «Бурецьвіт»..... 52
ДЕМЧИШИНА М. Г.	Івентність як визначальна ознака жанру новели (до постановки проблеми)..... 57
ІЛЬКІВ А. В.	Концепт «серце» в інтимних листах українських романтиків 61
КЛЕЙМЕНОВА Т. В.	Жанрова та ідейно-тематична специфіка малої прози Івана Садового 65
КОВПІК С. І.	Психопоетика «Автобіографії» Марка Черемшини..... 70
КОВТОНЮК Н. П.	Полісемантичний концепт «слова» в прозі Е. Андіївської 74
КОЗЛОВ Р. А.	Європейський літературний канон 19 ст. за Іваном Франком (діалог «На склоні віку») 79
КОЛОМІЄЦЬ Н. Є.	Художні надбання зрілого Середньовіччя та їх модифікація в добу Відродження 83
КОНОВАЛОВА М. М.	Особливості часопросторової організації роману Уласа Самчука «На твердій землі» 87
КОРЕНОВСЬКА І. Л.	Поетика роману-антиутопії Юрія Щербака «Час смертохристів: міражі 2077 року» 91
КОРІВЧАК Л. Д.	Функціональність міфологеми дороги в ліриці М. Чернявського..... 94
ЛИМАН Д. Ю.	Українська література між Сходом і Заходом у рецепції Дмитра Донцова..... 97
МХИТАРЯН О. Д., ЯРЕМЕНКО С. А.	Специфіка художнього моделювання образів-антиподів у «Казці про калинову сопілку» О. Забужко 101

НАСАЛЕВИЧ Т. В.	Феномен образу головної героїні роману Т. Гарді «Тесс із роду д'Ербервілів».....	104
НИКОЛОВА О. О.	Типологія псевдоморфних персонажів: теоретико-методологічний аспект дослідження	108
НОВИКОВ А. О.	Шевченко і театр.....	112
ОСЬМАК Н. Д.	Композиційно-сюжетні особливості малої прози Т. Бордуляка (на прикладі оповідання «Ось куди ми підемо, небого!..»)	116
ПІДОПРИГОРА С. В.	Шевченко як пророк і чоловік: експериментальний дискурс роману «Лягідний янгол смерті» А. Куркова.....	120
ПОГОРЕЛОВА А. Д.	Сакральні виміри «празького» тексту	124
РИМАР Н. Ю.	Змішано-змінні типи нарації в художній прозі Ніни Бічуї	129
РОДІОНОВА І. Г., ПОНОМАРЕНКО Ю. О.	Функціональні особливості мовлення персонажів повісті Ольги Кобилянської «У неділю рано зілля копала».....	135
РОДНИЙ О. В.	Амбивалентний характер смеха в рускій демократической літературі XVII в.	139
РОМАНЕНКО О. В.	Львівська цивілізація у романі Юрія Винничука «Танго смерті».....	143
РОМАНОВА Е. И.	Роман П. Д. Боборыкина «Китай-город» в контексте натуралістической естетики	148
РОМАНЮК Л. М.	Новаторство Олексія Коломійця в українській комедіографії	153
САНІВСЬКИЙ О. М.	Педагогічні аспекти творчості Т. Шевченка.....	157
САРДАРЯН К. Г.	Моральні імперативи творчості І. В. Жиленко.....	161
СВАЛОВА М. І.	Міфологічні маркери художнього світу Сергія Осоки	166
СЕМЧЕНКО К. В.	Інтерпретація біблійного жанру апокаліптики в поезіях Є. Маланюка	171
СЕРГЕЕВА И. С.	Система персонажей в романе «Остаться в живых» Николая Ванье	174
СИЗОНЕНКО Н. А.	Еволюція монаршого образу в історіографічній метапрозі Великобританії: від «державного» до «приватного» королівського тіла.....	180
СИТНИК О. В.	Особливості мовленнєвої «поведінки» протагоніста (на матеріалі малої прози першої третини XX століття).....	185
СУВОРОВА Л. К.	Семантика і функціонування поняття «концепт» у літературознавстві.....	190
ТКАЧЕНКО Т. І.	Структурні особливості «Старобутніх повісток» Ігоря Костецького.....	196
УРИСЬ Т. Ю.	Національна самоідентифікація ліричного героя у творчості Павла Вольвача	200
ФІЛАТОВА О. С.	Дитяча книжка в ідеологічній системі координат	204
ФІЛОНЕНКО С. О.	Любовний трикутник, фантом і докори сумління: адаптація формули зарубіжної кримінальної прози в повісті Андрія Кокотюхи «Поховання Аделі»	210
ФОМІНА Л. Г.	Модуси репрезентації ліричного суб'єкта в поезії шістдесятників	216
ХОМИЧ Ю. В.	Реалізація мовної гри в романі «Інтелігент» Л. Скрипника	221
ЧЕРНИШ А. Є.	Художня рецепція киеворуських тем і образів у літературі XX століття	225

ЧИК Д. Ч.	Поняття жанрової системи у сучасній літературознавчій теорії.....	230
ЧУЙ А. В.	Образ коханої в любовній ліриці Григорія Чупринки.....	236
ЧУЙ С. В.	Традиції класичного віршування у верлібрах Василя Слапчука (цикл «Притчі ополудні»).....	240
ШИМЧИШИН М. М.	Модернізм, нативізм і творення американської ідентичності початку ХХ століття.....	244
ШУЛИК П. Л.	Таргум як специфічний жанр єврейської літератури.....	250
ЯРОВЕНКО Т. С.	Степова тематика Яра Славутича: кінематографічні засоби рецепції.....	255
ЯЦКІВ Н. Я.	Готична традиція в романі братів Гонкурів «Пані Жервезе».....	258
РЕЦЕНЗІЇ		
БИКОВА Т. В.	Шляхи зростання сучасного українського літературознавства.....	265
ГАЙДУК С. Є.	Спогадове письмо ХХ століття в українському вимірі.....	268
КОВПІК С. І.	«Мала» проза 1920–1960-х років: новий погляд.....	271
НАУМЕНКО Н. В.	Постать духовного діяча в художній системі українського письменства.....	272
АРХІВИ. ПУБЛІКАЦІЇ		
ЙОЛКІНА Л. В.	Роль В. Перетца у формуванні й функціонуванні української академії наук перших десятиліть ХХ ст.	275
КІРАЛЬ С. С.	«...Моя любов до Закарпаття не заважає мені любити всієї української землі...»: листи І. Чендея до К. Волинського.....	280
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....		288